

บทที่ 3

กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องในการสอบสวนผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็ก ของประเทศไทยและต่างประเทศ

สภาพสังคมและระบบการเมืองการปกครองของประเทศไทย ในอดีตที่ผ่านเป็นระบบศักดินาที่กำหนดให้บุคคลต้องสังกัดมูลนายและอยู่ภายใต้การปกครอง ทำให้สถานะของบิดามารดาภายในครอบครัวมีฐานะสูงส่งไม่อาจละเมิดได้ แนวความคิดดังกล่าวก่อให้เกิดสภาพอาณัติกรน้อยๆ เกิดขึ้นในครอบครัว เว้นแต่ในกรณีดังกล่าวขัดต่อความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือมีการล่วงละเมิดต่อบิดามารดา ดังนั้นการละเมิดสิทธิเด็กซึ่งเกิดขึ้นในครอบครัวจะไม่มีใครได้สอดเข้าเกี่ยวข้อง หลังจากนั้นสังคมโลกได้เปลี่ยนแปลงไปและได้มีการให้ความรับรองและคุ้มครองกาเด็กและบุคคลในครอบครัว ประเทศไทยได้รับเอกราชแล้วจึงมีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงแก้ไขระบบกฎหมายและระเบียบต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวความคิดสากล

กฎหมายของต่างประเทศ

การสอบสวนเด็กที่เป็นผู้เสียหายหรือพยานในต่างประเทศนั้น ได้มีการนำวิธีการสอบสวนเด็กในระบบไต่สวน ศาลมีอำนาจในการไต่สวนหาความจริงในการพิจารณาคดีอาญาด้วยศาลในระบบนี้จะมิบทบาทในการแสวงหาข้อเท็จจริงมาก ในคดีอาญาบางกรณีศาลเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่ในชั้นสอบสวน การดำเนินคดีในศาลไม่ว่าจะเป็นสืบพยาน ซักถามพยานศาลจะเป็นผู้ดำเนินการเองโดยตลอด ผู้อื่นจะถามพยานจะต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน เนื่องจากระบบนี้มุ่งจะค้นหาความจริงเป็นสำคัญ กฎเกณฑ์ต่างๆ ในการพิจารณาคดีและการสืบพยานจึงไม่ค่อยเข้มงวดกวดขัน การพิจารณาคดีอาญาอาจทำกลับหลังจำเลยได้ ทนายความมองจำเลยในคดีอาญาไม่มีบทบาทในการซักความอย่างใดอย่างในระบบกล่าวหา การฟ้องคดีอาญาถือว่าเป็นเรื่องรัฐ เอกชนมีบทบาทในการฟ้องคดีอาญาจำกัดมาก ดังนั้นในประเทศที่มีกระบวนการค้นหาความจริงที่องค์กรทุกฝ่ายในกระบวนการยุติธรรมร่วมมือกันค้นหาความจริง การสอบสวนผู้เสียหายและพยานที่เป็นเด็กจะได้รับผลกระทบจากกระบวนการยุติธรรมน้อย ทั้งนี้เพราะศาลจะเป็นผู้ถามพยานเองและทนายความจำเลยจะถามพยานได้ต่อเมื่อต้องได้รับอนุญาตจากศาลเท่านั้น

แต่มีบางประเทศมีวิธีการสอบปากคำเด็กซึ่งเป็นพยานหรือผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีอาญา ส่วนใหญ่จะดำเนินการโดยตำรวจและนักสังคมสงเคราะห์

รวมทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะทำงานร่วมกันในลักษณะทีมสหวิชาชีพ หรือทำงานร่วมกันในลักษณะการประสานงานระหว่างหน่วยงานหรือทั้งสองลักษณะไปพร้อมๆ กัน ทั้งนี้เนื่องจากในกรณีที่มีการกระทำผิดต่อเด็กในคดีอาญา พยานหลักฐานในทางคดีบางครั้งมีน้อยมากหรืออาจจะแทบไม่มี เนื่องจากผู้กระทำจะพยายามปกปิดการกระทำของตนจากการล่วงรู้ของบุคคลภายนอก ในบางครั้งพยานหลักฐานเท่าที่ตำรวจหรือนักสังคมสงเคราะห์จะหาได้คงมีแต่จากตัวเด็ก ซึ่งเป็นผู้ถูกกระทำเท่านั้น การซักถามหรือสอบปากคำพยานเด็กดังกล่าวเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่สมบูรณ์สามารถนำไปใช้เป็นพยานหลักฐาน เพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหาในชั้นศาลได้ จึงเป็นเรื่องยากและจำเป็นต้องใช้วิธีการพิเศษในการซักถามหรือสอบปากคำดังกล่าว โดยมีข้อมูลและข้อเท็จจริงที่สมบูรณ์อันได้มาจากการทำงานร่วมกันดังกล่าว ในกรณีที่เด็กมีอายุน้อย เป็นการยากที่จะค้นหาความจริงจากเด็กเหล่านั้น ผู้ทำการซักถามหรือสัมภาษณ์จำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการของเด็กในแต่ละวัย และต้องทราบข้อมูลด้านจิตวิทยาจะต้องรู้ถึงวิธีการใช้คำถามเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงจากเด็กที่ถูกต้อง ซึ่งมีใจเรื่องง่ายและมีใจเรื่องที่จะทำได้สำเร็จ โดยการทำงานแต่ละฝ่ายของทุกๆ ฝ่าย หรือหน่วยงานหนึ่งเท่านั้น ซึ่งสามารถพิจารณาถึงวิธีการสอบปากคำเด็กที่เป็นพยาน หรือผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาในแต่ละประเทศดังต่อไปนี้

1. การสอบสวนผู้เสียหายและพยานที่เป็นเด็กในประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ ในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และแคนาดา

การสอบสวนปากคำหรือการสัมภาษณ์เด็กซึ่งเป็นพยานหรือผู้เสียหายเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีอาญาที่ประเทศแคนาดา และสหรัฐอเมริกา ส่วนใหญ่จะดำเนินการโดยตำรวจหรือนักสังคมสงเคราะห์ และบุคคลที่เกี่ยวข้องซึ่งจะทำงานร่วมกันในลักษณะเป็นทีมซึ่งเรียกว่าสหวิชาชีพหรือการทำงานกันลักษณะไปพร้อมๆ กัน ทั้งนี้เนื่องจากในกรณีที่มีการกระทำผิดต่อเด็กในคดีอาญา พยานหลักฐานในทางคดีบางครั้งมีน้อยมากหรืออาจจะแทบไม่มีเลย เนื่องจากผู้กระทำจะพยายามปกปิดการกระทำผิดของตนจากการล่วงรู้ของบุคคลภายนอก ในบางครั้งพยานหลักฐานเท่าที่ตำรวจหรือนักสังคมสงเคราะห์จะหาได้ คงมีแต่จากตัวเด็กเองซึ่งเป็นผู้กระทำเท่านั้น การซักถามหรือสอบปากคำพยานเด็กดังกล่าวเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่สมบูรณ์สามารถนำไปใช้เป็นหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหาในชั้นศาลได้ จึงเป็นเรื่องยากและจำเป็นต้องใช้วิธีการพิเศษในการซักถามหรือสอบปากคำดังกล่าว โดยมีข้อมูลและข้อเท็จจริงที่สมบูรณ์อันได้มาจากการทำงานร่วมกัน ดังกล่าวไว้พร้อมในมือ ยิ่งในกรณีที่เด็กมีอายุน้อยก็ยิ่งเป็นการยากที่จะค้นหาความจริงจากเด็กเหล่านั้น ผู้ทำการซักถามหรือสัมภาษณ์จำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการของเด็กในแต่ละวัยและต้องทราบข้อมูลด้านจิตวิทยา จะต้องรู้ถึงวิธีการใช้คำถาม

เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงจากเด็กที่ถูกต้องมิใช่เรื่องง่าย และมีเรื่องที่จะทำได้สำเร็จโดยการทำงานแต่ลำพังของคนคนเดียวหรือหน่วยงานหนึ่งเท่านั้น (ตระกูล วินิจนัยภาค, 2543, หน้า 39)

1.1 กระบวนการขึ้นสอบสวนในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และแคนาดา สามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

1) สภาพแวดล้อมและสถานที่ที่มีการสอบสวนในการสอบปากคำเด็ก ในคดีความผิดทางเพศทั้งในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และแคนาดา มีการจัดห้องเพื่อสอบปากคำเด็กเป็นพิเศษ เพื่อช่วยให้เด็กเกิดความรู้สึกสบายใจปราศจากความวุ่นวายโกลาหลที่จะเบี่ยงเบนความสนใจของเด็กโดยในห้องสอบสวนจะมีอุปกรณ์ทดสอบความพร้อมของสภาพทางจิตใจและอารมณ์ และรูปแบบของห้องลักษณะที่ทำให้เด็กรู้สึกว่าได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่น มีการใช้ตุ๊กตาที่มีลักษณะพิเศษคือตุ๊กตาที่มีส่วนต่างๆ ของร่างกายโดยเฉพาะในส่วนของอวัยวะเพศชัดเจนกว่าตุ๊กตาธรรมดาให้เด็กได้ชี้และอธิบายถึงว่า เด็กถูกกระทำความผิดทางเพศอย่างไร หรือบางกรณีก็มีการใช้ตุ๊กตาหุ่นหรือโทรศัพท์เด็กเล่น เพราะในบางกรณีเด็กอาจจะอยากเล่าเรื่องให้กับตุ๊กตาฟังมากกว่าจะเล่าให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการฟัง นอกจากนี้อาจมีการสอบสวนปากคำเด็ก โดยมีการวาดภาพแล้วให้เด็กชี้หรือวาดภาพส่วนใดส่วนหนึ่งของภาพว่า จำเลยได้ทำอะไร และตรงส่วนไหน หรือมีการเขียนเว้นช่องว่างให้เด็กเติมประโยคให้สมบูรณ์ ซึ่งการใช้อุปกรณ์หรือวิธีการพิเศษ

ข้อที่ควรระวังคือ ไม่ควรตีความเรื่องที่ได้จากวิธีการดังกล่าวมากเกินไป เพราะฉะนั้นหากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการคนใดไม่ได้รับการฝึกฝนอบรมมาเป็นพิเศษแล้วมาดำเนินการสอบสวนปากคำโดยวิธีการดังกล่าว ทั้งในชั้นศาลและนอกศาล (เชมจุฑา สุวรรณจินดา, 2540, หน้า 33-34)

2) บุคคลที่ควรอยู่กับเด็กในเวลาที่มีการสอบสวนในการสอบสวนปากคำเด็กแต่ละครั้งต้องมีการจำกัดจำนวนบุคคลและจำนวนครั้งที่สอบปากคำ เนื่องจากการซักถามหลายๆ ครั้งจะเป็นการสร้างความกดดันให้กับเด็ก และอาจทำให้เด็กให้การไม่เหมือนกันในแต่ละครั้ง โดยทั่วไปเด็กส่วนใหญ่ต้องการให้มีคนอยู่ร่วมเป็นเพื่อนด้วย สำหรับตัวบุคคลที่อยู่ร่วมกับเด็กควรถามให้แน่ใจว่าเด็กต้องการอยู่กับใคร ในประเทศสหรัฐอเมริกา พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการทั้งชายและหญิงก็เป็นผู้สอบสวนที่มีประสิทธิภาพได้เหมือนกัน กล่าวคือ ความแตกต่างในเรื่องเพศไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการสอบสวนคดีประเภทนี้แต่อย่างใด แต่ความเป็นจริงขึ้นอยู่กับว่าบุคคลดังกล่าวมีความเข้าใจในตัวเด็กหรือมีความรู้สึกที่ละเอียดอ่อนกับเด็กในเรื่องที่เกิดขึ้นกับเด็กหรือพนักงานอัยการจะสอบปากคำเด็กผ่านนักจิตวิทยาแต่สำหรับในประเทศอังกฤษและ

ประเทศแคนาดาจะใช้พนักงานสอบสวนหญิงเกือบทั้งหมดสำหรับกระบวนการขึ้นสอบสวนคดีความผิดทางเพศ

3) การบันทึกการสอบปากคำในชั้นสอบสวน การสอบสวนปากคำจะเริ่มกระทำเมื่อเด็กมีความพร้อม และในระหว่างการสอบปากคำในกรณีที่มีการกระทำมิชอบต่อเด็กจะมีการบันทึกวิดีโอเทปทั้งภาพและเสียงการสัมภาษณ์เด็ก และร่องรอยการทำร้ายเด็กซึ่งอาจจะปรากฏตามใบหน้าและส่วนต่างๆ ของร่างกายโดยกล้องบันทึกภาพจะติดอยู่หลังกระจกซึ่งมองผ่านได้เพียงด้านเดียว ทำให้เด็กมองไม่เห็นกล้องซึ่งการบันทึกวิดีโอเทปดังกล่าวทำให้การสอบปากคำผู้เสียหายน้อยครั้งลงหรือนัยหนึ่งคือเป็นการจำกัดจำนวนครั้งที่เด็กจะต้องให้การ เนื่องจากพนักงานสอบสวนพนักงานอัยการ ทนายความของผู้เสียหายและพยานผู้เชี่ยวชาญสามารถดูวิดีโอเทปและประเมินคดีได้

ประเทศอังกฤษ การบันทึกการสอบปากคำ เด็กโดยวิดีโอเทปอาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีอาญาได้ตามมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปี ค.ศ.1988 ตามที่ได้แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปี ค.ศ.1991 ที่อนุญาตให้มีการบันทึกปากคำของพยานเด็กในคดีความผิดทางเพศหรือการใช้ความรุนแรงตาม มาตรา 32(A) แห่งพระราชบัญญัติกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปี ค.ศ.1988 บัญญัติว่า การบันทึกวิดีโอเทปไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ เว้นแต่เด็กจะต้องสามารถถูกซักค้านได้ ซึ่งหมายความว่าถ้าหากผู้ต้องหาไม่รับสารภาพบุคคลดังกล่าวต้องมีโอกาสที่จะได้มีการพิสูจน์ความผิดในศาลตามพระราชบัญญัติกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปี ค.ศ.1991 ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาจะไม่ได้รับอนุญาตให้ถามเด็กเป็นส่วนตัว

ประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมายในหลายมลรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกายินยอมให้ใช้วิดีโอเทปเหล่านี้เป็นพยานในศาลโดยไม่ต้องนำเด็กมาให้การในศาลอีก แต่ในบางรัฐพนักงานอัยการให้ถือว่าบันทึกวิดีโอเทปเป็นวิธีเสริมการให้ปากคำของเด็กในห้องพิจารณามีใช้วิดีโอเทปแทนการให้ปากคำของเด็ก ซึ่งรัฐที่สนับสนุนการบันทึกวิดีโอเทปเห็นว่าวิธีเหล่านี้จะนำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินคดีได้ดีกว่าใน 18 รัฐของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้ออกกฎหมายว่าด้วยการรับฟังคำให้การโดยผ่านวิดีโอเทปในคดีอาญา เช่น ในรัฐโรดไอแลนด์ อนุญาตให้ใช้วิดีโอเทปในชั้น Grand Jury เฉพาะในคดีความผิดทางเพศและคดีทำร้ายร่างกายเด็กเท่านั้น ในขณะที่กฎหมายกลางของทุกรัฐอนุญาตให้ใช้วิดีโอเทปเกี่ยวกับคดีการกระทำมิชอบต่อเด็กในทุกลักษณะ ประเทศแคนาดา Bill c-15 มีมาตรา 715.1 บัญญัติในเรื่องพยานหลักฐานที่ได้จากการบันทึกวิดีโอเทปไว้ โดยบทบัญญัติดังกล่าวมีเจตนารมณ์ที่จะรักษาไว้ซึ่งพยานหลักฐานของเด็ก ซึ่งไม่อาจจดจำเหตุการณ์ ซึ่งเกิดขึ้นเป็นเดือนหรือเป็นปีก่อนหน้านั้น และเป็นการขจัดความซ้ำซ้อนในการที่

ผู้เสียหายจะต้องให้การในเรื่องเดียวกันหลายๆ ครั้ง ทั้งในและนอกศาลโดยอนุญาตให้ผู้เสียหายที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี สามารถให้ปากคำเกี่ยวกับความผิดทางเพศด้วยการบันทึกวิดีโอเทปได้ครบเท่าที่การบันทึกดังกล่าวได้กระทำในเวลาสมควรหลังจากได้มีการกระทำความผิดและมีเงื่อนไขว่าผู้เสียหายไม่ยอมรับเอาเนื้อหาของวิดีโอเทปนั้นในชั้นให้ปากคำ โดยผู้เสียหายและพยานที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี มีสิทธิที่จะขอให้ศาลห้ามการเผยแพร่ที่ระบุไว้ได้ ซึ่งศาลที่นั่งพิจารณาจะต้องแจ้งให้ทราบถึงสิทธิดังกล่าว และศาลจะมีคำสั่งดังกล่าวได้ก็ต่อเมื่อมีการรับรองโดยพยานผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการ (เจมจุทา สุวรรณจินดา, 2540, หน้า 114)

การบันทึกคำให้การของเด็กด้วยวิดีโอเทปในเวลาอันสมควรหลังจากเกิดการกระทำความผิดอาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ หากเด็กยอมรับเนื้อหาแห่งวิดีโอเทปนั้นในขณะที่เบิกความโดยมีเงื่อนไข ดังนี้

- 1) เด็กยอมรับเนื้อหาแห่งวิดีโอเทปในขณะที่เบิกความและต้องตอบคำถามซักค้าน
- 2) จำเลยถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตามที่ระบุไว้
- 3) ผู้เสียหายต้องมีอายุต่ำกว่า 18 ในขณะที่มีการกระทำความผิด
- 4) การบันทึกวิดีโอเทปดังกล่าวต้องกระทำในเวลาอันสมควรหลังจากกระทำความผิด ซึ่ง“เวลาอันสมควรมีความหมายอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับแต่ละสถานการณ์ของแต่ละคดี และไม่ได้หมายความว่าถึงโอกาสแรกหรือเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ พฤติการณ์ดังกล่าวหมายความว่ารวมถึง

- อายุของเด็ก
- ความสัมพันธ์ของเด็กกับผู้กระทำความผิด
- ลักษณะและความร้ายแรงของการกระทำโดยมิชอบต่อเด็ก
- ระยะเวลาของการกระทำโดยมิชอบต่อเด็ก
- ความถี่ของการกระทำโดยมิชอบต่อเด็ก
- ระยะเวลาที่อาจคาดหวังว่าเด็กจะจดจำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้

ศาลอาจใช้ดุลพินิจในการตรวจสอบวิดีโอเทปได้ และผู้พิพากษาบางท่านเห็นว่าศาลอาจไม่รับฟังวิดีโอเทป หากคำถามในวิดีโอเทปนั้นเป็นคำถามนำหรือมีข้อความไม่เหมาะสม นอกจากนี้ถ้าคำเบิกความของเด็กในชั้นศาลขัดกับสิ่งที่เด็กเคยให้ปากคำไว้ในวิดีโอเทป ก็มิได้หมายความว่าศาลจะไม่รับฟังวิดีโอเทปดังกล่าว หรือจะทำให้ให้น้ำหนักความน่าเชื่อถือของคำเบิกความของเด็กลดลง และห้ามมิให้มีการเปิดเผยนอกเหนือไปจากวัตถุประสงค์ที่ใช้ในการพิจารณาคดีความเท่านั้น

ที่สถานีตำรวจในเมือง Hampshire ประเทศแคนาดา มีหน่วยคุ้มครองเด็ก มีการบริการช่วยเหลือเด็กเบ็ดเสร็จในแห่งเดียว คือมีห้องสัมภาษณ์ที่เรียกว่า Video Interview ห้องตรวจร่างกายและห้องอาบน้ำให้เด็กได้อาบน้ำชำระร่างกาย (รจนา กุลรัตน์, 2543, หน้า 28-37)

1) ห้องสัมภาษณ์ เป็นห้องสี่เหลี่ยมมีกระจกกันที่เจ้าหน้าที่จากห้องสังเกตการณ์สามารถมองเห็นภายในห้องได้ แต่คนในห้องไม่สามารถมองเห็นคนนอกห้องได้หรือที่เรียกว่า One Way Mirror ตำรวจหญิงที่ทำหน้าที่อธิบายมีบุคลิกไม่เหมือนตำรวจทั่วไป คือดูไม่น่าเกรงขามหรือมีอำนาจ แต่ดูอ่อนโยน ท่าทีการพูดจาสุบ อ่อน นุ่มนวล ตำรวจที่ทำหน้าที่ด้านการคุ้มครองเด็กจะไม่สวมเครื่องแบบในการสัมภาษณ์นักสังคมสงเคราะห์กับตำรวจจะทำงานร่วมกัน โดยผู้สัมภาษณ์หลักจะเป็นนักสังคมสงเคราะห์หรือตำรวจก็ได้ เด็กที่ถูกสัมภาษณ์มีอายุต่ำกว่า 6 ขวบ สูงสุด 17 ปี เด็กอายุ 6 ขวบ สามารถเล่าเหตุการณ์ต่างๆ ได้เอง ถ้าเด็กต่ำกว่านี้ต้องสัมภาษณ์ผู้ดูแลหรือผู้เห็นเหตุการณ์ใกล้ชิด เด็ก 6 ขวบใช้เวลาสัมภาษณ์ประมาณ 20 นาที ถ้าเด็กอายุ 16-17 ปีใช้เวลาประมาณ 40 นาที เมื่อสัมภาษณ์เสร็จจะมีการทaping วีดีโอไว้ 2 ชุด ชุดแรกปิดผนึกไว้ส่งศาลเพื่อเป็นหลักฐานทางคดี อีก 1 ชุด เจ้าหน้าที่เก็บไว้เพื่อปิดทบทวนเรื่องราวของคดี

2) ห้องตรวจร่างกาย จะอยู่ใกล้ๆ กับห้องสัมภาษณ์มีแพทย์มาตรวจร่างกายที่นี่ โดยไม่ต้องส่งเด็กไปที่โรงพยาบาลในหออตรวจมีเตียงตรวจ ผู้เก็บเครื่องมือ การตรวจและเก็บสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ เช่น เสื้อผ้าให้เด็กเปลี่ยนและถุงสำหรับใส่เสื้อผ้าเด็กใส่มาเพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐานทางคดี

3) ห้องอาบน้ำ อยู่ติดกับห้องตรวจไว้ให้เด็กได้อาบน้ำชำระร่างกายเนื่องจากเด็กอาจจะรู้สึกว่าร่างกายสกปรกการถูกกระทำทารุณทางเพศ เช่น ถูกข่มขืน การอาบน้ำจะช่วยให้เด็กรู้สึกดีขึ้นที่ได้ล้างความสกปรกออกไป

การดำเนินการสัมภาษณ์ หลักการเบื้องต้นข้อมูลในส่วนนี้ได้จากการพูดคุยซักถามตำรวจหญิงซึ่งเป็นผู้อธิบายในขณะที่ดูงานที่สถานีตำรวจในเมือง Hampshire จุดประสงค์ในการสัมภาษณ์ ขั้นตอนสัมภาษณ์มี 4 ขั้นตอน

1) ขั้นที่ 1 Rapport คือ การสัมพันธ์ภาพที่ดีเป็นมิตรไมตรีต่อกันและทำให้รู้สึกผ่อนคลายระหว่างผู้สัมภาษณ์กับเด็กที่ถูกสัมภาษณ์

2) ขั้นที่ 2 Freenarrative Account เป็นเรื่องราวที่ได้จากการพูดเล่าอย่างอิสระของเด็ก

3) ขั้นที่ 3 Questioning การถามคำถามแบ่งเป็น 4 ระดับคือ

- ขั้นที่ A การใช้คำถามเปิด
- ขั้นที่ B การใช้คำถามเจาะจงแต่ไม่ถามนำ

- ขั้นที่ C การใช้คำถามปิด
- ขั้นที่ D การใช้คำถามนำ

4) ขั้นที่ 4 การปิดการสัมภาษณ์ การปิดสัมภาษณ์นั้นเป็นขั้นตอนที่จำเป็น และถ้าจะต้องสิ้นสุดการสัมภาษณ์ก่อน ได้ข้อมูลที่เพียงพอดังที่กล่าวไว้ในขั้นตอนก่อน ไม่ควรทำให้เด็กรู้สึกว่าเขาทำให้สัมภาษณ์ผิดหวัง ผู้สัมภาษณ์ควรให้ความมั่นใจแก่เด็กว่าสิ่งที่สัมภาษณ์ทั้งหมดจบลงด้วยดี เชื่อมั่นได้ว่าไม่ทำให้เด็กรู้สึกทุกข์ใจ และช่วยให้เด็กรู้สึกในทางบวก

การทำงานร่วมกันระหว่างนักสังคมสงเคราะห์และตำรวจนั้นต้องมีความเข้าใจในการซึ่งกันและกัน โดยตำรวจที่จะมาทำงานด้านการช่วยเหลือเด็กต้องมีความตั้งใจและสมัครใจอยากทำงานกับเด็ก ก่อนทำงานร่วมกันทั้งนักสังคมสงเคราะห์และตำรวจต้องเข้ารับการอบรมอย่างน้อย 2 สัปดาห์ เมื่อผ่านการอบรมแล้วจึงจะถือว่ามีความรู้และได้รับการยอมรับให้ทำงานกับเด็ก ได้ส่วนกระบวนการในการช่วยเหลือเด็กนั้นนักสังคมสงเคราะห์จะทำการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นว่า ผู้ถูกกระทำทารุณเป็นใคร อยู่ในกลุ่มเสี่ยงที่จะต้องช่วยเหลือหรือไม่เมื่อเห็นว่าเป็นกรณีที่จะต้องช่วยเหลือ ก็จะตรวจสอบเด็กที่ถูกลงทะเบียนเป็นกลุ่มเสี่ยงไว้ ว่าเป็นเด็กที่ได้รับแจ้งเหตุถูกกระทำทารุณอยู่ในพื้นที่ใด จากนั้นนักสังคมสงเคราะห์และตำรวจจะไปยังครอบครัวของเด็กและนำเด็กมาสู่กระบวนการสัมภาษณ์ ทำการสัมภาษณ์ ณ ห้องที่จัดไว้เฉพาะ จากนั้นเด็กจะถูกนำไปตรวจร่างกายถ้าพบว่ามีความอันตรายจำเป็นต้องส่งโรงพยาบาล ก็จะส่งเด็กไปยังโรงพยาบาล แต่ถ้าไม่พบว่ามีอันตรายก็ให้กลับไปอยู่บ้านหรือสถานที่อื่นที่เหมาะสมที่เด็กจะไปอยู่ได้หลังจากนั้นจะมีการประชุมปรึกษากันระหว่างผู้เกี่ยวข้อง เช่น แพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ ตำรวจ สมาชิกในครอบครัวของเด็ก พยาบาลประจำโรงเรียน ผู้ดูแลสุขภาพที่ไปเยี่ยมบ้าน ผู้ที่รับเลี้ยงดูเด็ก เพื่อวางแผนช่วยเหลือเด็กและครอบครัวต่อไป

1.2 การสอบสวนผู้เสียหาย พยาน และผู้ต้องหาที่เป็นเด็กในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์

ระบบการพิจารณาของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์เป็นระบบไต่สวน ซึ่งให้ศาลเข้าไปมีส่วนงานไต่สวนหาความจริงในการพิจารณาคดีอาญาด้วย ศาลในระบบนี้จะมีบทบาทในการค้นหาความจริงมากในคดีอาญาบางกรณีศาลเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่ในชั้นสอบสวน การดำเนินคดีในศาลไม่ว่าจะเป็นสืบพยาน ซักถามพยาน ศาลจะเป็นผู้ดำเนินการเองโดยตลอด ผู้อื่นจะถามพยานจะต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน เนื่องจากระบบนี้มุ่งจะค้นหาความจริงเป็นสำคัญและเพื่อให้ศาลทำงานได้คล่องตัว กฎเกณฑ์ต่างๆ ในการพิจารณาคดีและสืบพยานจึงไม่ค่อยจะเข้มงวดกวดขันอย่างในระบบกล่าวหา การพิจารณาคดีอาญาอาจทำกลับหลังจำเลยได้ ทนายความของจำเลยในคดีอาญาไม่มีบทบาทในการซักความอย่างในระบบกล่าวหา การฟ้องคดีอาญาถือว่าเป็นเรื่องของ

รัฐ เอกชนมีบทบาทในการฟ้องคดีอาญาจำกัดมาก ดังนั้นในประเทศที่มีกระบวนการค้นหาตามความจริงที่องค์กรทุกฝ่ายในกระบวนการยุติธรรมร่วมมือกันค้นหาความจริง การสอบสวนผู้เสียหาย และพยานที่เป็นเด็กจะได้รับผลกระทบจากระบบความยุติธรรมน้อยกว่าระบบต่อสู้ ทั้งนี้เพราะศาลจะเป็นผู้ถามพยานเองและทนายจำเลยจะถามพยานได้ก็ต่อเมื่อต้องได้รับอนุญาตจากศาลเท่านั้น เช่น ในประเทศเยอรมัน เป็นต้น (โสภณ รัตนารักษ์, 2539, หน้า 3-4)

กฎหมายของประเทศไทย

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 บัญญัติรับรองเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในมาตรา 4 ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง และได้กำหนดให้การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กรจะกระทำโดยมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไม่ได้ จึงเป็นการรับรองสิ่งที่มีอยู่แล้วในตัวบุคคล และสังคมมนุษย์ ตามแนวความคิดพื้นฐานโดยทั่วไปของมนุษย์ที่เป็นผู้ทรงสิทธิในชีวิตของตนและเป็นผู้ที่พร้อมจะพัฒนาได้ด้วยศักยภาพของตนเองก่อให้เกิดความยอมรับและความภาคภูมิใจ สิทธิของบุคคลในเกียรติยศ ชื่อเสียง และความเป็นอยู่ส่วนตัวจึงต้องได้รับการคุ้มครองและพึงได้รับการปฏิบัติในฐานะที่เป็นมนุษย์อย่างเสมอภาคกันด้วย

ดังนั้นแม้บุคคลจะแตกต่างกันโดยมูลเหตุและปัจจัยส่วนตัวก็ต้องเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน การแบ่งแยกวรรณะตลอดจนการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพร่างกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความคิดโดยชอบทางการเมือง การศึกษาอบรม หรือความเชื่อทางศาสนานั้นย่อมมีอาชญากรรมได้ตามบทบัญญัติของมาตรา 5 และ 30

นอกจากนี้ยังมีแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐกำหนดให้รัฐให้ความคุ้มครองต่อเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัวจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอื่นที่ไม่เป็นธรรมและส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงชายและความเป็นปึกแผ่นของครอบครัวและชุมชนตามบทบัญญัติ มาตรา 52 และ 80

การคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องคุ้มครองดูแลให้ผู้เสียหายได้รับความเป็นธรรมการเยียวยาอย่างดีที่สุดแต่อย่างไรก็ดีกับปรากฏว่าในบางกรณีผู้เสียหายกับถูกซ้ำเติมจากกระบวนการและเจ้าพนักงานของรัฐเสียอีกไม่ว่าจะโดยการปฏิบัติที่คลาดเคลื่อนจากครรลองครองธรรมหรือโดยระบบปฏิบัติตามกฎหมายนั่นเอง การที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้

บัญญัติไว้ในมาตรา 40 ว่า ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลใดได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือจิตใจเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยคนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และไม่ได้มีโอกาสบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น บุคคลนั้นหรือทายาทย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ อันเป็นการวางแนวทางให้มีการเอาใจใส่ต่อการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาอย่างจริงจังมากขึ้นโดยอาจจะต้องมีการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายประการโดยคำนึงถึงการแสวงหามาตรการที่จะช่วยเหลือให้ผู้เสียหายมีความรู้สิทธิปลอดภัยทั้งในด้านความเป็นอยู่และจิตใจ และการสนับสนุนให้มีมาตรการที่จะเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้แสดงความสำนึกผิด และชดเชยเยียวยาแก่ผู้เสียหายในระดับที่จะต้องไม่เป็นการล่วงละเมิดศักดิ์ความเป็นมนุษย์ของผู้กระทำความผิด

ส่วนการคุ้มครองพยานในคดีอาญาซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการไขความจริงให้ปรากฏอันเป็นประโยชน์ต่อการจะนำผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษ และคุ้มครองผู้บริสุทธิ์ไม่ให้ถูกปรักปรำว่ากระทำความผิด ซึ่งพยานนอกจากจะต้องเสียสละเวลาเพื่อมาเป็นพยานแล้วยังต้องรับผิดชอบในคำให้การหรือคำเบิกความของตนเอง และในบางกรณีพยานบางรายก็ประสบกับปัญหาการที่ไม่สามารถสื่อสารหรือถ่ายทอดเรื่องราวที่ตนพอจะระลึกได้ หรืออาจจะระลึกได้ไม่ชัดเจนให้บุคคลในกระบวนการยุติธรรมเข้าใจได้ ซึ่งก็อาจต้องพบกับท่าทีหรือการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมจากผู้มีอำนาจหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมนั้น อีกทั้งนี้ยังไม่นับรวมปัญหาการถูกข่มขู่หรือคุกคามจากเหตุที่มาเป็นพยานในคดีอาญานั้นอีก ดังนั้นในหลายๆ ประเทศที่พัฒนาแล้วจึงมีการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำที่กระบวนการยุติธรรมจะต้องให้ความคุ้มครองและปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพยานในคดีอาญาโดยคำนึงถึงทั้งด้านความปลอดภัยและความรู้สิทธิที่ดีของพยานในการทำหน้าที่เป็นพยานนั้น ซึ่งในปัจจุบันได้มีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน พ.ศ.2546 ออกบังคับใช้เพื่อคุ้มครองพยานแล้วแต่ยังไม่แน่ว่าการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวจะได้ผลมากน้อยเพียงใด การที่รัฐธรรมนูญใหม่ได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 40 ว่า ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

แม้รัฐธรรมนูญจะบัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิของเด็กในคดีอาญาไว้แล้ว แต่มาตรการที่จะมารองรับให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการจะต้องมีไม่เพียงการใช้มาตรการทางกฎหมายเพียงอย่างเดียว รัฐจะต้องมีมาตรการทางสังคมมาช่วยเสริมสร้างให้เด็ก

กลับคืนสู่สังคมได้ไม่ว่าจะโดยการจัดสภาพแวดล้อมใหม่ การให้ความช่วยเหลือจากระบบชุมชน บำบัด มีการฝึกอาชีพ และให้การดูแลทางด้านฟื้นฟูสภาพจิตใจตลอดจนให้การศึกษาบรมอย่างเหมาะสมรวมทั้งการรณรงค์อย่างจริงจังผ่านสื่อมวลชนและชุมชนท้องถิ่นให้สังคมตื่นตัวด้วย

2. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม เดิมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ใช้บังคับอยู่ยังไม่มียกเว้นคดีคุ้มครองเด็กที่ตกเป็นเหยื่อจากการกระทำความผิดอาญา กล่าวคือ ในชั้นสอบสวนเจ้าพนักงานตำรวจจะเป็นผู้สอบปากคำเด็ก ซึ่งพนักงานสอบสวนบางคนอาจจะไม่ทราบจิตวิทยาในการตั้งคำถามเด็ก คำถามของพนักงานสอบสวนอาจทำให้เด็กเจ็บช้ำไปกว่าเดิมเสียอีก หรือการจัดให้มีการชี้ตัวผู้ต้องหาเจ้าพนักงานตำรวจก็จะจัดให้เด็กชี้ตัวผู้ต้องหาโดยเผชิญหน้ากันซึ่งอาจทำให้เด็กหวาดกลัวได้ หรือเมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลเด็กจะต้องเบิกความในห้องพิจารณาต่อหน้าจำเลย ซึ่งอาจทำให้เด็กหวาดกลัวได้เช่นเดียวกัน สิ่งที่แย่งกว่านั้น หากผู้ซักถามเด็กไม่มีศิลป์ในการซักถามหรือมีเจตนาจะซักถามเหตุการณ์เพื่อตอกย้ำตราบาปที่เกิดขึ้นแก่เด็ก ก็จะเป็นการตอกย้ำและซ้ำเติมให้เด็กที่ตกเป็นเหยื่อจากการกระทำความผิดยิ่งได้รับความเจ็บปวดซ้ำแล้วซ้ำเล่าจากขั้นตอนการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมแม้จะนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ ก็ไม่คุ้มกับความเจ็บปวดของเด็กที่ต้องได้รับเพิ่มเติมจากขั้นตอนการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมซึ่งบางครั้งอาจล่าช้าก็ยิ่งทำให้เด็กได้รับความเจ็บปวดมากขึ้นเป็นทวีคูณ (สุทัศน์ เงินหมื่น, 2542, หน้า 10-12)

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้นิยามคำว่า การสอบสวน หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้แยกอำนาจสอบสวนกับการฟ้องร้องให้อยู่กับองค์กรที่แยกจากกันคือให้อำนาจสอบสวนอยู่กับพนักงานสอบสวน ซึ่งได้แก่ พนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจ และสอบสวนในเขตอำนาจตามที่กฎหมายกำหนด ส่วนพนักงานอัยการมีเพียงอำนาจฟ้องร้องเว้นแต่จะเป็นความผิดเกิดขึ้นพนักงานสอบสวนผู้มีเขตอำนาจของอัยการสูงสุด เมื่อความผิดเกิดขึ้นพนักงานสอบสวนผู้มีเขตอำนาจจะทำการสอบสวนหลังจากที่มีผู้มาร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ หรือพนักงานสอบสวนพบด้วยตนเองเว้นแต่เป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวต้องมีการร้องทุกข์พนักงานสอบสวนจึงจะมีอำนาจสอบสวน

พนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ที่จะพิสูจน์ความผิด เช่น สอบปากคำผู้ต้องหา ผู้เสียหาย พยานผู้รู้เห็น รวบรวมเอกสารต่างๆ ส่งลายพิมพ์นิ้วมือ การเขียนหนังสือหรือส่ง

ของกลางไปตรวจพิสูจน์เป็นต้น การสอบสวนนี้พนักงานสอบสวนต้องทำเป็นบันทึกรวบรวมไว้ในสำนวนระหว่างสอบสวนพนักงานสอบสวนมีอำนาจในการจำกัดเสรีภาพของบุคคลที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนด เช่น ออกหมายเรียกบุคคลให้มาทำการหรือจับบุคคลใดที่สงสัยว่าเป็นผู้ต้องหา นอกจากนี้ยังมีอำนาจในการค้น ควบคุม และปล่อยชั่วคราวระหว่างสอบสวน ซึ่งในการสอบสวนผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กก็ไม่ได้มีกฎหมายแยกวิธีการสอบสวนไว้โดยเฉพาะ

จนกระทั่งปัญหาของเด็กได้รับความสนใจทั้งระดับชาติ และระดับนานาชาติโดยในระดับชาติได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 52 และ มาตรา 80 ในระดับนานาชาติประเทศไทยได้ลงนามในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กซึ่งเป็นพันธผูกพันให้ประเทศไทยต้องดำเนินการให้เกิดผลตามสิทธิเด็กที่ระบุไว้ในอนุสัญญา ในเรื่องสิทธิการมีชีวิต สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง สิทธิในการได้รับการพัฒนา และสิทธิในการมีส่วนร่วม จึงได้มีการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่ 26 พ.ศ.2550 ประเทศไทยได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมสามารถคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย พยาน และผู้ต้องหาที่เป็นเด็กให้ได้รับความยุติธรรมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเล็งเห็นถึงสภาพทางกายและสภาพทางจิตของเด็กว่าควรได้รับการดูแลปกป้องและคุ้มครองทางกฎหมายเป็นพิเศษแตกต่างจากผู้ใหญ่อันจะทำให้กระบวนการยุติธรรมของไทยสอดคล้องกับมาตรฐานตามข้อ 12 แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 และบทบัญญัติในมาตรา 4 และมาตรา 53 วรรค 1 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่ 26 พ.ศ.2550 ได้กำหนดวิธีการสอบสวนเด็ก และการสืบพยานเด็กในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ชั้นพิจารณา และในชั้นไต่สวนชั้นสรุปพิพากษาไว้ดังนี้

2.1 การสอบสวนเด็ก

ในขั้นตอนการสอบสวนเด็กในชั้นสอบสวนนี้ กฎหมายให้ความสำคัญคุ้มครองเด็กที่จะมาให้การทั้งสามฐานคือฐานะพยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์ ฐานะผู้เสียหายและฐานะผู้ต้องหา

2.1.1 คดีที่ต้องสอบปากคำเด็กเป็นพิเศษ มีดังนี้

- ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ
- ความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกายอันมิใช่ความผิดที่เกิดจากการชุลมุนต่อสู้

- ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพ ความผิดฐานกรรโชค ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายอาญา

- ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี
- ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี

- ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าผู้หญิงและเด็ก

- ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ
- ในคดีความผิดอื่นที่มีอัตราโทษจำคุก ซึ่งผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปีร้องขอ

2.1.2 อายุของเด็กที่จะได้รับการคุ้มครอง คือ อายุไม่เกิน 18 ปี บริบูรณ์ในวันที่ทำการสอบปากคำ

2.1.3 เจ้าพนักงานตำรวจหรือบุคคลที่เข้าร่วมในการสอบปากคำ ประกอบด้วย

- พนักงานสอบสวน
- นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งมีคุณสมบัติตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

- พนักงานอัยการ
- บุคคลที่เด็กร้องขอต่อพนักงานสอบสวนให้อยู่ด้วยในการสอบปากคำ

อย่างไรก็ดีในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วนอย่างยิ่งอันไม่อาจรอบุคคลตามข้อ ข. ถึงข้อ ง. พร้อมกันได้ การสอบปากคำในชั้นสอบสวนนี้อาจทำได้โดยไม่มีบุคคลตาม ข. ถึงข้อ ง. ได้เท่าที่เหตุอันยังคงอยู่แต่กฎหมายให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้บันทึกเหตุอันไว้ กฎหมายไม่ถือว่าเป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบในระหว่างการสอบปากคำที่ไม่มีบุคคลดังกล่าว

2.1.4 การตั้งรังเกียจ นักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยาหรือพนักงานอัยการที่เข้าร่วมในการสอบปากคำเด็กอาจถูกตั้งรังเกียจได้และให้พนักงานสอบสวนเปลี่ยนบุคคลที่ถูกตั้งรังเกียจนั้น

2.1.5 กระบวนการที่ต้องปฏิบัติก่อนที่จะมีการสอบปากคำเด็กกฎหมายให้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่แจ้งให้บุคคลตาม ข.ถึง ง. ในข้อ 1.3 ทราบ

2.1.6 สถานที่ในการสอบปากคำ กฎหมายกำหนดให้ต้องกระทำเป็นส่วนส่วนในที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก โดยไม่ปะปนกับการสอบปากคำผู้ใหญ่โดยปกติ ทั้งนี้เพราะห้องสอบสวนโดยทั่วไปนั้นไม่เหมาะสมและมีผลกระทบต่อความสมัครใจของเด็กที่จะให้ปากคำ

2.1.7 การบันทึกปากคำ กฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องบันทึกโดยใช้เครื่องบันทึกภาพและเสียงซึ่งสามารถนำออกถ่ายทอดได้อย่างต่อเนื่องไว้เป็นพยาน ซึ่งการบันทึกนี้จะนำไปฉายในชั้นพิจารณาของศาลเพื่อไม่ให้เด็กต้องเบิกความซ้ำอีกแต่ศาลหรือคู่ความอาจถามคำถามเพิ่มเติมได้อีก นอกเหนือจากที่พนักงานสอบสวนบันทึก

2.2 การบันทึกคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายที่เป็นเด็ก

กฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ใช้กับการสอบสวนเด็กในกรณีพิเศษนี้ ทั้งนี้เพราะในทางปฏิบัติการบันทึกคำร้องทุกข์ของผู้เสียหาย พนักงานสอบสวนจะสอบสวนปากคำของผู้เสียหายในทันที กฎหมายจึงกำหนดให้นำหลักเกณฑ์พิเศษสำหรับการสอบสวนปากคำเด็กมาใช้โดยอนุโลมด้วย

2.3 การจัดให้มีการชี้ตัวผู้ต้องหา

โดยทั่วไปพนักงานสอบสวนจะจัดให้มีการชี้ตัวผู้ต้องหาและถ้าผู้ต้องหาให้การรับสารภาพ ก็จะนำผู้ต้องหาไปทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพตามวิธีการที่กำหนดไว้ในระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี โดยการจัดให้มีการชี้ตัวผู้ต้องหาขึ้นปะปนกับบุคคลอื่นเป็นแถวแล้วให้พยานหรือผู้เสียหายในลักษณะเผชิญหน้าซึ่งวิธีการนี้เป็นกรณีที่อาจทำให้เด็กเกิดความกลัวเพราะต้องเผชิญหน้ากับผู้ต้องหา ดังนั้นกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่แก้ไขใหม่นี้ จึงกำหนดวิธีคุ้มครองไว้ 2 ประการ คือ

2.3.1 จะต้องจัดให้มีการชี้ตัวในสถานที่ที่เหมาะสมและสามารถจะป้องกันมิให้ผู้ต้องหาเห็นตัวผู้เสียหายหรือพยาน

2.3.2 ให้มีบุคคลที่ระบุไว้ในข้อ ข. ถึง ง. ในข้อ 1.3 อยู่ร่วมด้วยในการชี้ตัวเว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นตามวรรคท้ายของมาตรา 133 ทวิ

การสอบสวนผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี มิได้อยู่ในบังคับของหลักการข้างต้น แต่ในกรณีที่มีการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำสารภาพสำหรับผู้ต้องหาอายุไม่เกิน 18 ปี มิได้กำหนดไว้คงต้องถือว่าเป็นกรณีการสอบสวนผู้ต้องหา ซึ่งต้องใช้หลักการเช่นเดียวกับการสอบปากคำผู้ต้องหาและจะนำไปทำแผนประทุษกรรมต่อหน้าประชาชนไม่ได้เพราะขัดต่อหลักการที่จะป้องกันมิให้เด็กต้องตกอยู่ในสภาพที่สังคมรับรู้

2.4 การนำสืบพยานเด็ก

พยานเด็กที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี จะมาเป็นพยานศาลในหลายกรณี คือ ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องทั้งคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ และคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ ชั้นพิจารณาคดีในชั้นศาลชั้นต้นหรือในศาลอุทธรณ์หรือฎีกาเฉพาะในกรณีที่ศาลเรียกมาสืบ ในการเดินเผชิญสืบของศาล และในการไต่สวน การตายคดีความตายเกิดขึ้นจากการกระทำของเจ้าพนักงานหรือตายในระหว่างควบคุม

ของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่ซึ่งกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่แก้ไขใหม่นี้ได้ให้ความคุ้มครองไว้ทุกกรณี ดังนี้

2.4.1 ในชั้นพิจารณาของศาล ซึ่งนำมาใช้กับการพิจารณาของศาลที่เดินเผชิญสืบศาลที่สืบพยานในศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา และการไต่สวนการตายในคดีวิสามัญฆาตกรรม

- วิธีการถามปากคำพยานเด็ก การสืบพยานเด็กในชั้นศาลนี้กฎหมายให้ศาลสามารถสอบปากคำเด็กได้เองหรือจะถามผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ก็ได้ ส่วนพนักงานอัยการผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์ทนายความของโจทก์จำเลยหรือทนายความของจำเลยจะซักถามหรือถามค้านหรือถามตงต้องกระทำผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์

การนำสืบพยานเด็กนั้นศาลจะอนุญาตให้เริ่มนำเสนอคำให้การของเด็ก ซึ่งได้บันทึกเป็นภาพและเสียงไว้ในชั้นสอบสวนหรือชั้นไต่สวนมูลฟ้องโดยนำมาฉายในศาลโดยเปิดเผยจากนั้นถ้าสามารถได้พยานหรือผู้ต้องหาก็สามารถสอบถามเพิ่มเติมได้เองหรือคู่ความจะสอบถามผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ก็ได้

- สถานที่ที่เด็กนั่งอยู่ในระหว่างให้ปากคำในการพิจารณา เพื่อเป็นการป้องกันมิให้เด็กตกอยู่ในสภาพที่อึดอัดเมื่ออยู่ในห้องพิจารณาซึ่งมีคนจำนวนมาก และการที่ต้องเผชิญหน้ากับจำเลยตลอดจนเพื่อเป็นการรักษาไว้ซึ่งสิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่จะรับฟังคำเบิกความที่กล่าวหาตน เพื่อจะได้ต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ตามหลักการพิจารณาต้องกระทำต่อหน้าจำเลย การสืบพยานในชั้นพิจารณาศาลนี้ ศาลจะต้องจัดให้เด็กที่จะมาให้การในชั้นศาลนั่งอยู่ในห้องที่จัดไว้เป็นพิเศษแยกต่างหากจากห้องพิจารณา และใช้การถ่ายทอดทัศนังจรปิดมายังห้องพิจารณา โดยทั้งสองห้องสามารถพูดคุยติดต่อสื่อสารกันได้ แต่ไม่ให้เผชิญหน้ากันระหว่างจำเลยกับพยานเด็ก และทำให้เด็กไม่เกิดความรู้สึกประหม่าหรือกลัวสภาพห้องพิจารณาคดีที่มีลักษณะเป็นทางการ และมีคนแปลกหน้ามานั่งฟัง อย่างไรก็ตามห้องที่เด็กนั่งนี้ควรมีสภาพที่เหมือนกับห้องเล่นหรือห้องของเด็ก และนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์หรือบุคคลที่เด็กต้องการให้อยู่ด้วยควรอยู่ในห้องนี้เพื่อให้เด็กเกิดความอบอุ่นและไม่รู้สึกตัว

- การบันทึกคำพยานเด็ก บันทึกคำพยานเด็กในชั้นพิจารณานี้เป็นไปตามหลักพิจารณาโดยทั่วไป

- การรับฟังพยานเด็ก โดยทั่วไปศาลจะรับฟังข้อเท็จจริงตามคำเบิกความที่ได้กระทำในศาล เพราะศาลสามารถสังเกตอาการปฏิกิริยาและมีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องโดยการถามค้าน หรือถามตง ของโจทก์และจำเลย หรือแม้กระทั่งคำถามของศาลเอง ดังนั้นพยานที่ให้การชั้นสอบสวนหรือในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แต่มิได้มาเบิกความในชั้นพิจารณา ศาลก็จะรับฟังแต่ให้น้ำหนักความน่าเชื่อถือน้อยกว่าที่ได้มาเบิกความต่อหน้าศาลในชั้นพิจารณา แต่ในคดีที่พยาน

เป็นเด็ก ซึ่งไม่ควรให้พยานต้องให้การซ้ำซ้อนจึงได้บันทึกภาพและเสียงเพื่อให้เห็นอากัปกิริยาตั้งแต่ในชั้นสอบสวน และนำเสนอให้ชั้นศาลได้ ศาลสามารถรับฟังคำเบิกความที่บันทึกไว้ในชั้นสอบสวนหรือในชั้นไต่สวนมูลฟ้องคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์โดยให้น้ำหนักความเชื่อถือเสมือนหนึ่งว่าเป็นการเบิกความต่อหน้าศาลได้

ส่วนในกรณีที่ไม่ได้ตัวพยานหรือผู้เสียหายที่เป็นเด็กมาเบิกความในชั้นพิจารณาเนื่องจากมีเหตุจำเป็นอย่างใดอย่างหนึ่งแต่บันทึกภาพและเสียงในชั้นสอบสวนหรือชั้นไต่สวนมูลฟ้องเท่านั้น กรณีต้องถือว่ามิให้น้ำหนักน้อยกว่าการที่ได้พยานมาตอบคำถามเพิ่มเติมในศาลสามารถรับฟังพยานเด็กที่ได้บันทึกไว้ประกอบกับพยานอื่นๆ เพื่อวิเคราะห์ข้อเท็จจริงในคดีได้

อย่างไรก็ดีในกรณีที่ศาลหมายได้ว่าจะไม่สามารถนำตัวผู้เสียหายหรือพยานเด็กมาให้การในชั้นพิจารณาได้ พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการหรือผู้ต้องหาที่สามารถร้องขอให้มีการสืบพยานล่วงหน้า ตามหลักในมาตรา 237 ทวิ ซึ่งได้ปรับปรุงแก้ไขในครั้งนี้ด้วย

2.4.2 การสืบพยานไว้ล่วงหน้า มาตรการในการสืบพยานไว้ล่วงหน้านี้เดิมใช้กับพยานซึ่งเป็นชาวต่างชาติ ซึ่งเข้ามาในราชอาณาจักรไทยชั่วคราวเพื่อการท่องเที่ยวหรือธุรกิจส่วนตัว แล้วกลับออกไปภายในกำหนดเวลาที่วีซ่ากำหนด ดังนั้นบุคคลชาวต่างชาติเหล่านี้ได้ให้การในชั้นสอบสวนแต่เป็นการยากที่จะมาเบิกความในชั้นศาลเพราะเขาไม่มีความจำเป็นต้องมาเบิกความเนื่องจากไม่คุ้มค่ากับเวลาหรือค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาให้การ กฎหมายจึงกำหนดให้มีการสืบพยานไว้ล่วงหน้า เพื่อสืบพยานชาวต่างชาตินี้ไว้ก่อนและถือว่าการเบิกความต่อหน้าศาลอันจะมีผลต่อการวินิจฉัยข้อเท็จจริงของศาลในคดีอาญา

แต่สภาพปัญหาที่จะไม่สามารถนำพยานมาเบิกความต่อศาลในชั้นพิจารณาเกิดขึ้นกับพยานที่เป็นเด็กและสตรีด้วย แม้ว่าพยานดังกล่าวจะอยู่ในประเทศก็ตาม ทั้งนี้เพราะผู้เสียหายที่เป็นเด็กโดยเฉพาะในคดีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการค้าหญิงและเด็กซึ่งเป็นอาชญากรรมข้ามชาติหรือความผิดซึ่งเป็นอาชญากรรมในครอบครัวพยานเด็กหรือหญิงที่เป็นผู้เสียหายอาจถูกเกลี้ยกล่อมหรือข่มขู่หลังจากที่ให้การในชั้นสอบสวนไปแล้วและไม่อาจนำมาสืบในชั้นศาลได้ หรือเป็นเพราะอยู่ในสถานที่ที่ห่างไกลจากศาล เช่น หญิงและเด็กที่อยู่ในพื้นที่สูง หรือในชนบทที่ห่างไกลต่อทางคมนาคมต้องใช้เวลาดำเนินทางหลายชั่วโมง และบางพื้นที่ต้องเดินทางด้วยเท้าหลายสิบกิโลเมตรกว่าจะมาถึงทางหลวง ซึ่งเหตุผลเหล่านี้เป็นเหตุอันสมควรที่จะนำพยานมาสืบล่วงหน้า เพราะเป็นการยากต่อการนำมาสืบภายหลัง เช่นเดียวกับพยานที่จะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร

หลักเกณฑ์ เงื่อนไขและวิธีการ สืบพยานไว้ล่วงหน้าที่ปรับปรุงใหม่ มีดังนี้

(1) เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะเป็นการยากแก่การนำพยานมาสืบในภายหลัง เพราะเหตุใดเหตุหนึ่งต่อไปนี้

- พยานบุคคลจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร
- ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง
- มีที่อยู่ห่างไกลจากศาลพิจารณาคดี
- มีเหตุอันสมควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน
- มีเหตุจำเป็นอื่นๆ

(2) พนักงานอัยการเห็นสมควรหรือโดยพนักงานสอบสวนหรือผู้เสียหายร้องขอ ยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งสืบพยานไว้ก่อนล่วงหน้าก่อนฟ้องคดีต่อศาล

(3) คำร้องของพนักงานอัยการต้องระบุการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดและถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด และผู้นั้นถูกควบคุมอยู่ในอำนาจพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการก็ให้พนักงานอัยการนำตัวผู้นั้นมาศาล แต่ถ้าผู้นั้นถูกควบคุมอยู่ในอำนาจศาลก็ให้ศาลเบิกตัวผู้นั้นมาพิจารณา

(4) เมื่อได้รับคำร้องจากพนักงานอัยการให้ศาลสืบพยานนั้นในทันที

(5) สิทธิของผู้ต้องหาในการสืบพยานไว้ก่อนนี้ได้แก่การชักค้ำหรือตั้งทนายความชักค้ำพยานที่สืบไว้ก่อนได้นอกจากนี้ถ้าเป็นกรณีที่ศาลต้องตั้งทนายความให้ตามหลักเกณฑ์ในมาตรา 173 เมื่อผู้นั้นตกเป็นจำเลยแล้วศาลก็จะต้องตั้งทนายความให้ถ้าเห็นว่าตั้งทนายให้ทัน แต่ถ้าไม่อาจตั้งทนายความให้ทันก็ให้ศาลชักถามพยานนั้นให้แทน

(6) คำเบิกความของพยานให้อ่านให้พยานฟังและถ้าผู้ต้องหาอยู่ในชั้นศาลนั้นก็ให้อ่านคำเบิกความต่อหน้าผู้ต้องหา

(7) ในกรณีที่พยานเป็นเด็กอาจะไม่เกินสิบแปด ปี ต้องดำเนินการตามหลักการสืบพยานเด็กในชั้นพิจารณา

(8) คำเบิกความของพยานนี้ศาลสามารถรับฟังเป็นพยานได้ในชั้นพิจารณา เมื่อผู้ต้องหาผู้นั้นถูกฟ้องเป็นจำเลยในทำนองเดียวกันผู้ต้องหาที่สามารถขอสืบพยานไว้ก่อนได้โดยอาศัยเหตุเช่นเดียวกับของพนักงานอัยการ

(9) ผู้ต้องหายื่นคำร้องต่อศาลโดยแสดงเหตุจำเป็นเพื่อให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานบุคคลไว้ทันที

(10) เมื่อศาลรับคำร้องและเห็นสมควรศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานไว้ก่อนและแจ้งให้พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการที่เกี่ยวข้องทราบ

(11) ในการสืบพยานไว้ล่วงหน้านี้พนักงานอัยการมีสิทธิชักค้ำพยานของผู้ต้องหา

(12) ถ้าเป็นพยานที่มีอายุไม่เกินสิบแปด ปี ต้องดำเนินการเช่นเดียวกับการสืบพยานเด็กในชั้นพิจารณา

(13) คำเบิกความของพยานให้อ่านให้พยานและผู้ต้องหาฟังต่อหน้า

(14) เมื่อผู้ต้องหาถูกฟ้องเป็นจำเลยศาลรับฟังพยานที่นำมาสืบล่วงหน้าในชั้นพิจารณาได้

2.5 การไต่สวนพยานเด็กในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้นำหลักการสอบสวนพยานเด็กและการสืบพยานเด็กในชั้นพิจารณามานุโลม ใช้กับการไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ และคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์

ข้อพิจารณาในเรื่องนี้แยกเป็น 2 กรณี ดังนี้

(1) การไต่สวนพยานเด็กในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์

การไต่สวนพยานเด็กอายุยังไม่เกินสิบแปดปี ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์มีลักษณะเหมือนกับการสืบพยานเด็กในชั้นพิจารณา เพราะต้องกระทำต่อหน้าจำเลยและกระทำหลังจากผ่านกระบวนการสอบสวนเด็กมาแล้ว ดังนั้น ศาลจึงใช้การฉายบันทึกปากคำเด็กให้ดูก่อน และจัดให้พยานอยู่ในห้องอีกต่างหาก และตอบคำถามของศาลหรือพนักงานอัยการหรือจำเลยหรือทนายความจำเลยผ่านทางนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ผ่านทางโทรศัพท์สนั้วจรปิด แต่ถ้าพยานเด็กที่นำมาสืบมิได้สอบสวนไว้ในชั้นสอบสวนก็ต้องถูกสอบถามโดยศาลหรือโดยนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ผ่านทางโทรศัพท์สนั้วจรปิด

(2) การไต่สวนพยานเด็กในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์

ถ้าเป็นกรณีที่ยังไม่มี การสอบสวนพยานเด็กนั้นมาก่อนเลย การไต่สวนก็จะใช้การให้เด็กอยู่ในห้องต่างหากจากห้องพิจารณา และการให้ตอบถามของศาลตอบคำถามค้านคำถามตั้งของทนายความโจทก์ ทนายความจำเลย โดยผ่านทางนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์

แต่ถ้าก่อนที่จะมีการไต่สวนคดีของราษฎรได้มีการสอบสวนพยานเด็กไว้ และบันทึกตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ศาลน่าจะใช้ดุลพินิจนำภาพและเสียงของพยานเด็กมาฉายก่อนที่จะได้สอบปากคำเช่นเดียวกับการสืบพยานในชั้นพิจารณา แม้ว่าคดีเรื่องนั้นพนักงานอัยการจะยังไม่ได้ยื่นฟ้องต่อศาลก็ตาม เพื่อเป็นการป้องกันมิให้พยานเด็กต้องเบิกความซ้ำซ้อน

โดยสรุปหลักการให้ความคุ้มครองเด็กในระหว่าง การสอบสวนไต่สวนมูลฟ้องและการพิจารณาคดีในศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่แก้ไขใหม่นี้ได้ให้การคุ้มครองทั้งผู้เสียหาย พยานที่รู้เห็นเหตุการณ์ และผู้ต้องหาที่จะได้รับการประกันว่าจะสามารถแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่ตนเกี่ยวข้องอย่างเป็นอิสระและด้วยสถานที่ที่เหมาะสมเป็นส่วน

และบรรยากาศที่อบอุ่นปราศจากสภาพกดดันจิตใจไม่ว่าจากผู้ถูกกล่าวหาหรือเจ้าหน้าที่หรือศาลในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้โดยมีนักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์และผู้ที่ได้ร้องขออยู่ด้วยในการสอบปากคำหรือสืบพยาน เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้เด็กตื่นตระหนกเพราะต้องอยู่ในสถานที่ที่เป็นห้องพิจารณาและกระทำต่อคนแปลกหน้าหรือต่อหน้าผู้ต้องหาหรือจำเลยยิ่งไปกว่านั้นการนำเครื่องมือทางเทคโนโลยีที่นำมาใช้บันทึกภาพและเสียงเพื่อลดภาระที่เด็กจะต้องมาเบิกความซ้ำซ้อนแต่ยังคงรักษาโอกาสที่ศาลจะได้ชั่งน้ำหนักพยานเด็กที่ไม่สามารถมาเบิกความได้ย่อมจะเป็นมาตรการที่ควรได้รับการส่งเสริม และสนับสนุนให้ขยายไปใช้แก่การสืบพยานบุคคลโดยทั่วไปเพื่อให้สามารถบันทึกคำให้การพยานได้อย่างครบถ้วนและมีผลต่อการวินิจฉัยข้อเท็จจริงในศาลสูงต่อไป

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่ 26 พ.ศ. 2550 ได้แก้ไขในมาตรา 133 ตรี เป็นในกรณีที่พนักงานสอบสวนคดีความจำเป็นต้องจัดให้เด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ในฐานะเป็นผู้เสียหายหรือพยานชี้ตัวบุคคลใด ให้พนักงานสอบสวนจัดให้มีการชี้ตัวบุคคลในสถานที่ที่เหมาะสม และสามารถจะป้องกันมิให้บุคคลซึ่งจะถูกชี้ตัวนั้นเห็นตัวเด็กการชี้ตัวบุคคลดังกล่าว ให้นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์บุคคลซึ่งเด็กร้องขอ และพนักงานอัยการร่วมอยู่ด้วย และให้นำบทบัญญัติในมาตรา 133 ทวิ วรรคห้า มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อพิจารณา

บทบัญญัติมาตรานี้มีสาระสำคัญเพียงประการเดียวคือ เดิมการจัดสถานที่ที่เหมาะสมเพื่อให้เด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี ในฐานะผู้เสียหายหรือพยานชี้ตัวนั้น มีขอบเขตเฉพาะการชี้ตัวผู้ต้องหาเท่านั้น แต่บทบัญญัติที่แก้ไขใหม่ใช้บังคับกับการชี้ตัวบุคคลทุกประเภท ทั้งนี้เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของเด็กมากยิ่งขึ้น

ระเบียบ และคำสั่งของทางราชการ

1. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

การสอบสวนคดีอาญาโดยเจ้าพนักงานตำรวจนั้นสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้กำหนดไว้ในระเบียบเกี่ยวกับคดีของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ลักษณะที่ 8 บทที่ 1 เรื่องหลักทั่วไปว่าด้วยการสอบสวนโดยกำหนดไว้ในข้อ 207 และ ข้อ 208 ดังนี้

ข้อ 207 การสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นคือการรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการทั้งหลาย ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเจ้าพนักงานได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

ข้อ 208 พนักงานสอบสวนเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการสอบสวนอำนวยความสะดวกทางอาญาให้กับคู่กรณีจึงต้องมีคุณธรรมและจรรยาบรรณสูงเป็นพิเศษโดยต้องทำใจเป็นกลางตรงไว้ซึ่งความยุติธรรมต้องการแต่ความจริงโดยบริสุทธิ์เท่านั้น การซักถามจะต้องระวังอย่าให้เป็นคำถามที่ชี้นำให้ผู้ให้ถ้อยคำคล้อยตามหรือชี้ช่องทางอย่างใดอย่างหนึ่งในเวลาถาม ด้วยเหตุนี้พนักงานสอบสวนจึงต้องมีจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวนตามระเบียบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติด้วยจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน พ.ศ.2544 ซึ่งประกอบด้วย

(1) พนักงานสอบสวนต้องมีความเคารพในสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ตามแบบของบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

(2) พนักงานสอบสวนต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต และยึดมั่นในศีลธรรม

(3) พนักงานสอบสวนต้องอำนวยความสะดวกด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง โปร่งใส และเป็นธรรม โดยปราศจากอคติ

(4) พนักงานสอบสวนต้องกล้ายืนหยัดกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง

(5) พนักงานสอบสวนต้องพึงปฏิบัติหน้าที่ด้วยความวิริยะ อุตสาหะ เสียสละ และอดทนเพื่อประโยชน์แห่งการอำนวยความสะดวก

(6) พนักงานสอบสวนพึงมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ด้วยความสุภาพอ่อนโยนมีไมตรีจิต และเต็มใจให้บริการประชาชน

(7) พนักงานสอบสวนพึงยึดมั่นศึกษาหาความรู้ และพัฒนาตนเองตลอดเวลา

(8) พนักงานสอบสวนพึงสำนึก และยึดมั่นวิชาชีพการสอบสวน มีความภูมิใจในศักดิ์ศรีและวิชาชีพของตนเองให้ผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนทุกระดับชั้น ทำความเข้าใจและสอดคล้องควบคุม ดูแล ให้พนักงานสอบสวนยึดถือประพฤติปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวนอย่างแท้จริง เพื่อให้บังเกิดผลดีแก่ทั้งการปฏิบัติหน้าที่ของตน และสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นแก่สังคมหากมีการละเลยหรือทำให้เห็นว่าพนักงานสอบสวนผู้ใดฝ่าฝืน ก็ให้ผู้บังคับบัญชาได้พิจารณาไปตามระเบียบแบบแผนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และหากเข้าข่ายผิดวินัยก็ให้ดำเนินการในเรื่องวินัยด้วย

นอกจากนี้ยังได้กำหนดหลักการถามปากคำและวิธีการสอบสวนที่ใช้กับผู้เสียหายและพยานทั่วไปไว้ในบทที่ 5 ข้อ 245 และ 246 โดยกำหนดหลักการไว้อย่างกว้างๆ ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนต้องพิจารณาในการสอบสวนถามถ้อยคำที่อาจเป็นประโยชน์ หรือก่อให้เกิดประโยชน์แก่คดี ส่วนการถามปากคำจะต้องให้ผู้เสียหาย และพยานให้การปฏิญาณหรือสาบานตนตามลัทธิศาสนาของตนเสียก่อน ถ้าผู้เสียหายหรือพยานไม่ยอมก็ให้พนักงานสอบสวนหมายเหตุไว้โดยมีหลักการถามปากคำที่ยึดแนวทางจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลักมุ่งที่จะ

ให้ได้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับวันเวลาสถานที่เกิดเหตุรายละเอียดของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ใครเป็นผู้กระทำ ตำนานรูปพรรณ มีใครรู้เห็นเหตุการณ์บ้าง ส่วนในกรณีที่ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บอาจถึงตาย หากรอช้าไว้อาจตายเสียก่อนให้ถ้อยคำ แต่ถ้าไม่มีแพทย์ ก็ให้มีพยานบุคคลรับรองถ้อยคำของผู้เสียหายว่า ขณะที่ให้ถ้อยคำนั้นมีสติและรู้สึกตัวว่าจะตาย สำหรับบางรายที่อาการหนัก อาจยังไม่ถึงมือพนักงานสอบสวนก็ให้ผู้บังคับบัญชาได้อบรมสั่งสอนเจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นผู้น้อยที่พบเห็นก่อน ให้สอบสวนถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนต่อหน้าบุคคลที่รู้เห็นอย่างน้อย 1 คน แล้วให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนถ้อยคำเจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นผู้น้อย และบุคคลที่รู้เห็นในขณะสอบถามนั้นไว้เป็นพยานในคดี

จากประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าไม่มีการบัญญัติแยกการสอบสวนไว้เฉพาะสำหรับคู่กรณีและผู้เสียหายและพยานเป็นเด็กจึงมีการสอบปากคำเด็กในลักษณะที่ไม่แตกต่างจากผู้ใหญ่ ทำให้เด็กซึ่งเป็นผู้เสียหายและพยานได้รับความทุกข์ทรมานและความกดดันทางด้านจิตใจหรืออารมณ์ และขาดความมั่นใจในการมาแจ้งความว่าตนจะได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสม ถึงแม้ต่อมาสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้มีคำสั่งที่ 514/2537 ลงวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ.2537 เรื่อง กำหนดหน้าที่การงานของพนักงานสอบสวนหญิงประจำสถานีตำรวจเพื่อให้มีหน้าที่และความรับผิดชอบงานสอบสวนคดีเกี่ยวกับสตรี เยาวชนและครอบครัวโดยให้ดำเนินการในลักษณะทดลองและมีการประเมินผลการปฏิบัติในช่วงระยะเวลาที่เหมาะสมเพื่อหาข้อยุติอีกครั้งหนึ่งนั้น โดยคำสั่งดังกล่าวได้กำหนดหน้าที่การงานไว้ดังต่อไปนี้

(1) รับผิดชอบงานสอบสวนคดีอาญาที่มีข้อหาว่าสตรีกระทำความผิดและคดีอาญาที่สตรีเป็นผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับเพศ

(2) รับผิดชอบงานสอบสวนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีการพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534

สำหรับหลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการปฏิบัติงานสอบสวน ตาม 1 และ 2 ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับและคำสั่งที่เกี่ยวกับการสอบสวนในการดำเนินคดีอาญาที่ได้กำหนดไว้ทุกประการซึ่งก็หมายถึงการดำเนินการตามประมวลระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดีนั้นเอง ซึ่งในปัจจุบันได้มีพนักงานสอบสวนหญิงที่จะปฏิบัติงานในทุกสถานีตำรวจยังไม่ทั่วถึงครอบคลุม และไม่เพียงพอตามนโยบายดังกล่าวซึ่งจำเป็นต้องเพิ่มงบประมาณและผลิตพนักงานสอบสวนหญิงเพื่อให้สอดคล้องกับโครงการและคำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติดังกล่าว และสิ่งที่สำคัญก็ต้องกำหนดความชัดเจนในการปฏิบัติงานให้เป็นแนวทางเดียวกันด้วย

นอกจากนี้ยังมีบัญญัติ 7 ประการของผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เด็กและสตรีมีปัญหา ตำรวจพึงพาได้เสมอ โดยกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ให้ความคุ้มครองสิทธิของเด็กสตรีไว้ดังนี้

- (1) การปฏิบัติต่อเด็กจะต้องกระทำด้วยความเมตตาเสมือนเป็นลูกหลานของตนเอง
- (2) เด็กหายพลัดหลงถูกลักพาหรือถูกละเมิดสิทธิกรณีใดก็ตามจะต้องได้รับการช่วยเหลือทันทีทันใดไม่รีรอเพราะเด็กช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ทั้งอาจกลายเป็นปัญหาที่ใหญ่ขึ้น
- (3) เด็กที่กระทำผิดจะต้องได้รับการปฏิบัติที่ต่างไปจากผู้ใหญ่และควบคุมในห้องควบคุมที่เป็นสัดส่วนไม่ปะปนร่วมกับผู้ใหญ่และนำตัวส่งสถานพินิจและคุ้มครองเด็กภายใน 24 ชั่วโมง
- (4) ไม่ควรนำเด็กซึ่งเป็นผู้เสียหายร่วมแสดงทำการชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพของผู้ต้องหา
- (5) ในการชี้ตัวผู้กระทำผิดให้ขึ้นในห้องที่จัดไว้ให้โดยผู้กระทำผิดไม่เห็นตัวเด็กที่เป็นผู้เสียหายหรือพยาน
- (6) การสอบสวนปากคำเด็กเยาวชนหรือสตรีซึ่งเป็นผู้เสียหายที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศให้จัดที่สอบสวนเป็นสัดส่วนแยกจากคดีอื่นและใช้คำซักถามที่สุภาพ
- (7) ให้ความร่วมมือองค์กรพัฒนาเอกชนและหน่วยงานของรัฐอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือเด็กและสตรีที่ถูกละเมิดสิทธิ

แต่บทบัญญัติดังกล่าวก็เป็นแนวทางที่เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องปฏิบัติ มิใช่กฎหมายอันมีสภาพบังคับ ผู้ที่ไม่กระทำตามบทบัญญัตินี้อาจได้รับโทษทางวินัยเท่านั้นจึงไม่มีหลักประกันใดที่จะรับรองได้ว่าเด็กและสตรีจะได้รับการปฏิบัติตามบทบัญญัตินี้ทุกประการ

จึงเห็นได้ว่ากฎหมายและระเบียบที่ใช้ในการสอบสวนทั้งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่ 26 พ.ศ.2550 ตลอดจนระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่เกี่ยวกับการสอบสวน ได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้อย่างกว้างๆ แม้ได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้ได้รับสิทธิตามรัฐธรรมนูญ และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแล้วก็ตาม แต่ปัญหาในทางปฏิบัติตามข้อกฎหมายยังมีอยู่ เช่น การตั้งรังเกียจให้มีความหมายเช่นไร สถานที่ที่เป็นสัดส่วนสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็กควรเป็นเช่นไรบุคคลที่เด็กเรียกร้องขอจะเป็นผู้ใดได้บ้างในกรณีจำเป็นเร่งด่วนอย่างยิ่งให้ครอบคลุมถึงสถานการณ์ใด เหล่านี้ เป็นต้น

กระบวนการสอบสวนและรวบรวมพยานหรือหลักฐานในคดีอาญา ในปัจจุบันมักจะมุ่งเน้นในการสืบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อนำมาใช้ในการพิสูจน์การกระทำความผิดของผู้ต้องหาแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่มีการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อการคุ้มครองฟื้นฟูและคืนผู้เสียหายกลับสู่สังคมมาประกอบการพิจารณาคดี จึงเป็นผลให้ข้อเท็จจริงในคดีที่ผู้เสียหายเป็นเด็ก

ถูกละเมิดสิทธิมาสู่ศาลไม่สมบูรณ์ และกระบวนการพิจารณาคดีไม่มีการคุ้มครองฟื้นฟู และคืนผู้เสียหายกลับสู่สังคม ซึ่งในการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานในคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับเด็กนั้น

นอกจากการพิจารณาคดีเพื่อตัดสินลงโทษผู้กระทำผิด แล้วสิ่งที่ควรคำนึงถึงอีกประการหนึ่ง คือ ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อเด็กผู้เสียหายภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษา เช่น กรณีผู้ที่กระทำผิดพ้นโทษจำคุกแล้วใครจะเป็นผู้ดูแลเด็กในช่วงเวลานั้น หรือเมื่อผู้กระทำผิดพ้นโทษและกลับมาอยู่ในครอบครัวเดียวกันกับเด็กอีก โดยยังไม่มีมีการปรับสภาพแวดล้อมใหม่ให้กับเด็ก เด็กก็อาจจะถูกกระทำหรือถูกทำร้ายซ้ำได้อีกซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเด็กเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่

ปัจจุบันการสอบสวนผู้เสียหายและพยานที่เป็นเด็กยังคงเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยที่พนักงานสอบสวนยังคงใช้วิธีการดำเนิน ซึ่งไม่แตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาประเภทอื่น กล่าวคือผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กจะต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมที่ละขั้นตอนตามลำดับ โดยเริ่มจากที่จะต้องมีการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนที่สถานีตำรวจ เมื่อพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนปากคำและจดบันทึกให้การโดยละเอียดในเบื้องต้นเสร็จแล้ว บางกรณีเด็กก็จะถูกส่งตัวไปปรึกษาที่สถานพยาบาลหรือหาร่องรอยการถูกทำร้ายเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดี และยังต้องนำไปเข้าสู่กระบวนการสอบสวนต่อหน้าสหวิชาชีพ จึงจะครบถ้วนสมบูรณ์ กล่าวคือกรณีการสอบสวนปากคำผู้เสียหายและพยานที่เป็นเด็กจะต้องสอบสวนต่อหน้าพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์กรณีที่เป็นผู้ต้องหา จะต้องมีความร่วมฟังการสอบสวนด้วย และนอกจากนี้เด็กอาจจะร้องขอบุคคลที่ไว้วางใจเพื่อเข้าฟังการสอบสวนได้ในทุกกรณี ซึ่งเมื่อผู้เสียหายได้รับการถามหลายครั้งทำให้เกิดความรู้สึกตกใจที่ต้องนึกถึงเรื่องราวที่เจ็บปวดเพื่อตอบคำถามซ้ำแล้วซ้ำอีก และในการตั้งคำถามทั้งพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการยังไม่มี ความชำนาญในด้านจิตวิทยาเพียงพอ รวมทั้งมิได้คำนึงถึงสภาพร่างกายและจิตใจของเด็กที่ละเอียดอ่อนเท่าที่ควร ซึ่งเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมยังขาดความเข้าใจถึงสภาพปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก โดยมุ่งเน้นในการแสวงหาพยานหลักฐานทางคดีมากกว่าสภาพจิตใจ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ขาดการฝึกอบรมอย่างถูกต้อง เพื่อจะสามารถเข้าใจและตระหนักถึงความละเอียดอ่อนซับซ้อนของกรณีเหล่านี้ แม้จะมีความพยายามในการฝึกอบรมพนักงานสอบสวนหญิงของไทยเพื่อทำคดีที่ใช้ความรุนแรงต่อเด็กและสตรีก็ยังคงไม่เป็นผล โดยมุ่งเน้นการสอบสวนเฉพาะในประเด็นความผิดที่รุนแรงมากเท่านั้น

จากผลต่างๆ เหล่านี้เป็นเหตุให้ไม่สามารถค้นหาความจริงจากผู้เสียหายซึ่งเป็นเด็กได้ เนื่องจากความซับซ้อนของกระบวนการยุติธรรม และการที่เด็กต้องตกอยู่ในกระบวนการยุติธรรมที่ยาวนานมากจนเกินไป ทำให้เกิดภาพของการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่ได้ผลและมีลักษณะบกพร่อง

ต่อการคุ้มครองสิทธิเด็ก ทำให้เหยื่ออาชญากรรมส่วนใหญ่ไม่เข้าพึ่งพากระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความไม่มีประสิทธิภาพของการบริหารงานยุติธรรม จึงมีผลกระทบเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมโดยเฉพาะในชั้นสอบสวน และชั้นพิจารณาคดี โดยให้มีกระบวนการพิจารณาสำหรับเด็กเป็นพิเศษ ให้มีการปฏิบัติที่แตกต่างจากผู้ใหญ่ ทั้งนี้เพราะเด็กมีข้อจำกัดในเรื่องของความอ่อนอายุ สภาพร่างกายจิตใจ อารมณ์ ตลอดจนทั้งประสบการณ์ จากความแตกต่างนี้ เด็กจึงต้องได้รับการสร้างสมทัศนคติที่ดี เพื่อส่งผลให้เด็กสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ สามารถดำรงตนเป็นประชากรที่มีคุณภาพ คุณธรรม และเป็นประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติต่อไป

เดิมในประเทศไทยไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กอย่างจริงจัง เนื่องจากสังคมไทยยังไม่เห็นความสำคัญของปัญหา ประกอบกับวัฒนธรรมการใช้อำนาจปกครองของเด็กเอื้ออำนวยต่อการกระทำทารุณกรรมต่อเด็กเพราะผู้ที่เป็นบิดามารดาหรือผู้ปกครองถือว่าตนมีสิทธิ์โดยชอบธรรมที่จะทำร้ายทุบตีบุตรของตน ต่อเมื่อประเทศไทยได้รับแนวคิดในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของเด็ก และเยาวชนจากประเทศทางตะวันตก จึงเริ่มมีการศึกษาและสนใจปัญหานี้อย่างจริงจังมากขึ้น

2. สำนักงานอัยการสูงสุด

ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่มีบทบัญญัติกำหนดแนวทางการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อการคุ้มครอง ฟื้นฟู และคืนผู้เสียหายกลับสู่สังคม มีแต่บทบัญญัติที่เกี่ยวกับการหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยตามมาตรา 266 เท่านั้น ดังนั้นจึงจำเป็นที่ต้องมีการรวบรวมพยานหลักฐานนอกเหนือจากการสอบสวนคดีอาญาเพื่อกำหนดมาตรการในการคุ้มครองเด็ก การบำบัดฟื้นฟูเด็กผู้เสียหายและครอบครัว ตลอดจนปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เด็กกลับสู่สังคมได้

พยานหลักฐานนอกเหนือจากการสอบสวนคดีอาญาจะใช้สำหรับการวางแผนในการรักษาคุ้มครองเด็กผู้เสียหายโดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น ตำรวจ นักสังคมสงเคราะห์ แพทย์ที่มีประสบการณ์ และผ่านการฝึกอบรม จะร่วมกันเก็บข้อมูลและค้นหาสาเหตุเพื่อวินิจฉัยประเมินผลหรือรักษาเด็กที่ถูกกระทำร้ายไม่ให้ถูกกระทำซ้ำอีกโดยจัดทำเป็นรายงาน ความเห็นเสนอต่อศาล นอกจากนี้พยานบางอย่าง เช่น พยานหลักฐานในกรณีที่เกิดถูกล่วงเกินทางเพศหรือถูกกระทำอนาจาร หลักฐานทางร่างกายบางครั้งไม่ปรากฏร่องรอยทำให้ไม่สามารถชี้ให้เห็นถึงความเสียหาย จึงจำเป็นต้องใช้หลักฐานความเสียหายทางด้านจิตใจมาประกอบ ซึ่งเด็กที่ถูกกระทำมักมีผลปรากฏทางจิตใจแต่เนื่องจากพนักงานสอบสวนไม่ได้รับการฝึกฝนให้สามารถเข้าใจสภาพปัญหาดังกล่าว จึงควรให้ผู้เชี่ยวชาญจากสาขาอาชีพเข้ามาเก็บรวบรวมข้อมูลและพยานหลักฐาน

ในส่วนนี้ ดังนั้นการสอบสวนเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนเพียงผู้เดียว จึงไม่เพียงพอที่จะทำให้ศาลสามารถทราบและเข้าใจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของเด็กสาเหตุของปัญหาอันจะนำไปสู่การพิจารณาใช้มาตรการลงโทษที่เหมาะสมแก่บุคคลและการกระทำผิดได้ ด้วยเหตุนี้จึงต้องใช้ทีมสหวิชาชีพเข้ามาช่วยเหลือการสอบสวนคดีอาญาที่นอกจากจะนำผู้กระทำผิดมาลงโทษแล้ว จะต้องมิวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองบำบัดฟื้นฟูและคืนผู้เสียหายโดยเฉพาะเด็กกลับสู่สังคมด้วย

ปัญหาที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรม คือ ระบบในการดำเนินคดีอาญาของไทยยังไม่มีวิธีการพิเศษที่จะใช้กับเด็กมีการนำเด็กมาให้การเป็นพยานซ้ำแล้วซ้ำเล่าทั้งในชั้นสอบสวนและในชั้นพิจารณา นอกจากนี้เด็กยังถูกมองว่าเป็นผู้ไร้ความสามารถเป็นพยานที่ไม่น่าเชื่อถือบ่อยครั้งที่ถูกซักถามด้วยถ้อยคำที่เกรี้ยวกราด ดุดัน เพื่อทำลายน้ำหนักราคาเบิกความ ทำให้เกิดความอับอาย และกระทบต่ออนาคต และการเข้าสังคมกับเพื่อนๆ ยิ่งกว่านั้นยังต้องเผชิญกับการคุกคามข่มขู่จากฝ่ายผู้กระทำผิด มาตรการในการคุ้มครองผู้เสียหายและพยานที่เป็นเด็กได้มีองค์กรเอกชนหลายหน่วยงานได้พยายามผลักดันให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ เพื่อให้มีการนำแบบอย่างมาตรการในต่างประเทศมาใช้และจากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 244 และมาตรา 245 ได้บัญญัติให้ความคุ้มครองผู้เสียหายและพยานในคดีอาญาไว้ จึงเป็นการบังคับให้ต้องมีการบัญญัติกฎหมายคุ้มครองพยานและผู้เสียหายเกิดขึ้นระบบกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันเกี่ยวกับกระบวนการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพยานบุคคล ยังมีวิธีการและขั้นตอนที่เข้มงวดยุ่งยาก เช่น บังคับว่าพยานต้องไปเบิกความที่ศาลต่อหน้าจำเลยต้องสาบานตน สิ่งต่างๆ เหล่านี้สร้างภาระและความยุ่งยากให้แก่บุคคลที่จะไปเป็นพยาน ทั้งพยานบุคคลถูกข่มขู่หรือทำร้ายจากพวกอาชญากร ซึ่งนับว่าแก้ไปโดยเร็ว มาตรการอันหนึ่งที่ช่วยให้บุคคลกล้าที่จะเสียสละความสะดวกสบายเข้ามาเบิกความโดยไม่หวาดกลัวต่อภัยอันตราย คือ มาตรการคุ้มครองพยานบุคคล

ความคุ้นเคยในการดำเนินคดีอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยจะให้ความสำคัญกับพยานบุคคลเป็นอย่างมาก ดังนั้นการที่พยานบุคคลไม่ให้ความร่วมมือในการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี จะส่งผลให้ไม่มีพยานหลักฐานพิสูจน์ความผิดของจำเลยได้ จึงไม่สามารถลงโทษจำเลยได้ ส่วนสาเหตุสำคัญที่ทำให้พยานไม่ให้ความร่วมมือหรือเกรงกลัวอิทธิพลของผู้กระทำผิดแม้ในประเทศไทยจะได้มีพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานออกมาบังคับใช้แล้วก็ตามไม่ว่าจะเป็นหลักประกันที่ดี และจะได้รับความร่วมมือจากบุคคลที่จะมาเป็นพยานซึ่งจะต้องเสี่ยงภัยเสี่ยงชีวิตในการเป็นพยาน

การคุ้มครองพยานของอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุดกำหนดมาตรการไว้ในแผนการปฏิบัติการประจำปี พ.ศ.2538 คือ

(1) ปรับปรุงวิธีการส่งหมายเรียกพยาน เช่น นำวิธีการส่งทางไปรษณีย์หรือขอความร่วมมือจากฝ่ายปกครอง

(2) อำนวยความสะดวกในการเบิกจ่าย ค่าพาหนะ ค่าตอบแทนพยาน ตลอดจนการให้ความปลอดภัยพยานตามระเบียบว่าด้วยการดำเนินคดีอาญา พ.ศ.2528 ข้อ 78

การคุ้มครองพยานของพนักงานสอบสวน สำนักงานตำรวจแห่งชาติวางระเบียบในเรื่องการคุ้มครองและป้องกันพยานสำคัญในคดีอาญาไว้ในระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะ 8 บทที่ 6 โดยแบ่งเป็น

(1) การคุมพยาน ให้พนักงานสอบสวนจัดซื้อ ที่อยู่ของพยานแล้วไปเยี่ยมติดตามตัวพยานไปเบิกความต่อศาล ถ้าพยานขัดสนให้อัยการเบิกค่าพาหนะ

(2) การป้องกันพยาน กรณีพยานสำคัญไม่มีที่อยู่หรือจะหนีให้จัดหาที่อยู่ชั่วคราวและแจ้งให้สืบพยานปากนี้โดยเร็ว

มาตรการของพนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนเป็นเพียงให้เกิดความสะดวกและเพื่อให้สามารถนำพยานไปเบิกความต่อศาลได้เท่านั้น กรณีให้ความคุ้มครองก็มีเฉพาะก่อนพยานเบิกความต่อศาลเท่านั้น แต่หลังจากเบิกความแล้วยังไม่มีมาตรการใดๆ จากทางราชการให้ความคุ้มครองไว้โดยเฉพาะ จึงได้มีการออกพระราชบัญญัติการคุ้มครองพยานมาบังคับใช้ ซึ่งจะเป็นการปิดช่องว่างจุดอ่อนที่ทำให้บุคคลหวาดกลัวและปฏิเสธการเป็นพยานเพราะมาตรการที่มีอยู่ไม่เพียงพอที่จะสร้างความอุ่นใจและเชื่อมั่นที่จะเสี่ยงภัยมาเป็นพยาน

นอกจากนี้ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กข้อ 19 กำหนดให้รัฐภาคีดำเนินมาตรการที่เหมาะสมทั้งปวงด้านนิติบัญญัติ บริหาร สังคม และการศึกษาในอันที่จะคุ้มครองจากรูปแบบของทั้งปวงของความรุนแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจ การทำร้ายและการกระทำอันมิชอบ การทอดทิ้งหรือการกระทำโดยประมาท การปฏิบัติที่ผิดหรือการแสวงหาประโยชน์ รวมถึงการกระทำอันมิชอบทางเพศขณะอยู่ในความดูแลของบิดา มารดา ผู้ปกครองตามกฎหมาย หรือบุคคลอื่น ซึ่งเด็กนั้นอยู่ในความดูแล และข้อ 39 ที่รัฐภาคีจะดำเนินมาตรการที่เหมาะสมทั้งปวงที่จะส่งเสริมฟื้นฟูทั้งทางร่างกายและจิตใจการกลับคืนสู่สังคมของเด็กที่ได้รับเคราะห์จากการละเลยในรูปแบบใดๆ การแสวงหาประโยชน์การกระทำมิชอบ การทรมานหรือการลงโทษหรือการปฏิบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือต่ำช้าโดยรูปแบบอื่น หรือการพิพาทกันด้านอาวุธ การฟื้นฟูหรือการกลับสู่สังคมดังกล่าว จะเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพการเคารพตนเองและศักดิ์ศรีของเด็ก จึงเห็นควรให้มีการบัญญัติกฎหมายของไทยที่ใช้อยู่ในปัจจุบันให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กดังกล่าวข้างต้นต่อไป